

**О. Керзюк, куратор відділу європейських та американських студій
Британської бібліотеки**

**Партнерська співпраця Британської бібліотеки // Бібліотечний вісник.
– 2016. – № 2. – С. 22–25.**

Британська бібліотека заснована у 1753 р. Однак незалежною від Британського музею вона стала лише у 1973 р., коли парламент країни ухвалив відповідний акт про створення та фінансування незалежної Британської бібліотеки. Отож, у 2023 р. наша установа, котра відіграє роль національної бібліотеки Об'єднаного Королівства (хоча й не має слова «національна» у назві), святкуватиме свій 50-річний ювілей. Прагнучи гідно зустріти цю знаменну дату, керівництво у 2015 р. оприлюднило нову Стратегію розвитку Британської бібліотеки у швидкоплинному, глобалізованому світі. Вона охоплює шість головних напрямів: бібліотечні фонди, дослідницька робота, бізнес, культура, навчання та міжнародні зв'язки (докладніше зі Стратегією розвитку Британської бібліотеки можна ознайомитися на її сайті, у розділі Living Knowledge («Живе знання») [1]).

Одночасно з публікацією нової стратегії відбулася ще одна значна подія: створення Кварталу знань (Knowledge Quarter) у центральній частині Лондона, де знаходиться Британська бібліотека. До новоствореної мережі наукових, дослідницьких центрів Лондона вже приєдналися майже 50 організацій, що знаходяться у дільниці Kings Cross, Euston та Bloomsbury. А це Британський музей, музей Чарльза Діккенса, Лондонський університет, представництво компанії Google, штаб-квартира газети The Guardian, Wellcome Trust, Digital Catapult та ін. (див. сайт Кварталу знань [2]). У найближчі десятиліття передбачено низку спільних заходів силами учасників Кварталу знань.

Європейський відділ бібліотеки, де зберігаються видання країн усієї Європи, проіснував понад 10 років (з 2005 р.). Після чергової реорганізації у 2015 р. його об'єднали з відділом американських студій, котрий опікується літературою із США, Канади, Австралазії. Офіційно відділ має тепер назву European & American studies (відділ європейських та американських студій). У свою чергу, він входить до складу відділу Collections and Curation (Фонди і кураторство), який очолює Крістіана Єнсена.

Як саме новостворений відділ займається організацією та ефективним використанням бібліотечних ресурсів у контексті нової стратегії? Слід зауважити, що віднедавна каталогізація матеріалів зі Східної та Центральної Європи (котрою раніше займалися також куратори) повністю перейшла до об'єднаного відділу каталогізації, котрий проводить постійні тренування у зв'язку з переходом на нову систему каталогізації (RDA). Отож, керівники секцій (у бібліотеці усі вони називаються кураторами) тепер майже не займаються каталогізацією.

Куратори відділу продовжують розбудовувати фонд, опікуватися колекціями, займатися науковою роботою та допомагати дослідникам світу в їхніх пошуках (відповідаючи на їхні запити письмово, телефоном та особисто), організовувати навчальні програми для студентів різних рівнів, а також проводити виставки, інші заходи. Для популяризації фондів, заходів куратори дедалі активніше використовують соціальні мережі. Наразі обидві частини новоствореного відділу продовжують писати блоги: блог Європейських студій (European studies blog) підтримує ритм у три блоги на тиждень, а блог Американських студій (Americas blog) – у середньому один-два блоги на тиждень. Блоги кураторів та гостьові блоги дослідників, котрі користувалися багатствами Бібліотеки і раді поділитися своїми знахідками, користуються популярністю і приваблюють нових читачів. Обидва підвідділи також активні у Twitter та на інших соціальних платформах.

Чимало часу, енергії куратори відділу присвячують організації виставок, інших заходів. Щороку у Британській бібліотеці відбуваються дві великі виставки (кожна триває по п'ять місяців) і чотири менші. Підготовка кожної великої виставки займає від трьох до п'яти років: від першої пропозиції через затвердження детального плану спеціальною виставковою комісією до ретельного відбору експонатів, запозичання їх з інших інституцій, співпраці зі спонсорами, рекламної кампанії, мистецького оформлення експонатів для їх показу та виготовлення сувенірів про кожну виставку на продаж у магазині бібліотеки.

До кожної виставки – великої і малої – готується серія супутніх заходів (семінари, доповіді, дискусії, навчальні програми для дітей). Кінцевою їх підготовкою займається спеціальна група фахівців відділу «Заходи» (Events). У штаті останнього є координатор, і це унеможливорює «накладки», тобто проведення кількох заходів одночасно. Усі пропозиції на їх проведення подаються до відділу «Заходи» вчасно, за кілька місяців. Двічі на рік виходить друком добре ілюстрована програма What's On, яку відвідувачі бібліотеки можуть вільно взяти у фойє. Усі заходи своєчасно оголошуються також на її сайті.

Куратори європейських і американських студій також беруть активну участь в організації виставок. Із останніх малих виставок варто назвати виставку про дослідження Арктики Lines in the Ice (Лінії на льоду) [3] та виставку Animal Tales, головними кураторами якої є провідний куратор Американських студій Матью Шов, куратор Британського зібрання Алісон Бейлі, куратор Скандинавського зібрання Барбара Говс (Європейські студії). Під час організації виставок перевага віддається власним ресурсам бібліотеки, але якщо потрібно, то деякі матеріали докуповуються. Лише частина експонатів винаймається з інших інституцій Британії чи з інших країн (так, для великої

виставки про Магну Карту Magna Carta. Law, Liberty, Legacy ми позичали текст Конституції США з Нью-Йоркської бібліотеки) [4].

Як використовуються багатющі фонди бібліотеки під час співпраці з партнерами, що здійснюється нині за чотирма напрямками.

1. Співпраця з іншими бібліотеками Сполученого Королівства та світу

Куратори відділу європейських та американських студій активно співпрацюють з іншими, у т. ч. спеціальними, бібліотеками Об'єднаного Королівства щодо використання фондів. Зокрема, це обмін дублікатами, повідомленнями про нові цінні надходження, координація закупівель особливо дорогих електронних баз даних та матеріалів на мікроносіях, взаємовідвідування бібліотек, гостьові блоги тощо. Раз на рік бібліотекарі різних профілів збираються на щорічні конференції. Наприклад, бібліотекарі Британії, котрі відповідають за слов'янські зібрання у різних бібліотеках країни (від Британської до університетських та бібліотек різних наукових установ, наприклад, Інституту полярних досліджень у Кембриджі), збираються на конференцію організації COSEELIS (Council for Slavonic and East European Library and Information Services). У 2015 р. така конференція відбулася в Кембриджі [5], а у 2014-му – в університетському місті Лідз [6] на півночі Англії. На ці зібрання приїждять бібліотекарі з інших країн, а також представники міжнародних фірм – постачальників видань та електронних баз даних для бібліотек. Звіти про конференції публікуються на сайті COSEELIS.

Бібліотекарі, котрі займаються розбудовою та збереженням західноєвропейських зібрань, об'єднані в організацію WESLINE (West European Studies Library and Information Network [7]) і теж щорічно зустрічаються на конференціях. У 2015 р. така конференція відбулася у вересні у Британській бібліотеці. Фахівці співпрацюють і меншими групами, наприклад, бібліотекарі-германісти об'єднані в групі The German Studies Library Group, вони навіть видають свій власний обіжник [8]. Куратори американських студій беруть активну участь у роботі Британської Асоціації американських студій (British Association for American Studies) [9], яка також проводить річні конференції (у 2015 р. конференцію було присвячено 60-річчю від дня створення організації).

Співробітники відділу беруть участь у великих щорічних форумах бібліотекарів світу, де виступають з доповідями про різні напрями роботи Британської бібліотеки. На жаль, програма міжнародних бібліотечних обмінів з бібліотеками Східної Європи впродовж останніх десятиліть скорочувалася і тепер зведена до мінімуму.

2. Організація навчальних програм та співпраця з британськими університетами

Однією з важливих ділянок роботи кураторів є проведення навчальних днів для студентів, котрі вивчають історію, культуру тієї чи іншої країни. Зазвичай такий навчальний день супроводжує невелика виставка з зібрань бібліотеки. У

2014–2015 рр. Російська секція (за допомогою кураторів інших секцій) провела на прохання Єврейського культурного центру в Лондоні три семінари нового типу для всіх відвідувачів цього центру. Куратор Українського зібрання упродовж цих років мала кілька зустрічей зі студентами-україністами зі Школи слов'янських студій Лондонського університету, а викладач української мови Марта Єнкала виступала з доповіддю про історію української мови на одноденному семінарі про мови Європи Language and the making of nations [10]. Викладач української культури з університету в Кембриджі д-р Рорі Фіннін у березні 2014 р. був головним доповідачем на ювілейному Шевченківському вечорі у Британській бібліотеці.

Віднедавна бібліотека започаткувала нову форму діяльності – залучення докторантів з різних університетів Британії до співпраці з бібліотекою під час написання ними дисертацій. Про цю новацію на конференції слов'янських бібліотекарів у Кембриджі провідний куратор та керівник групи студентів д-р Катерина Рогачевська виголосила доповідь на тему Collaborative Doctoral Partnerships in Slavonic Studies: one year into the project («Спільні докторські партнерства в ділянці слов'янських студій: підсумки першого року»). Сьогодні у Британській бібліотеці три докторанти працюють над власними дисертаціями і допомагають кураторам. Два докторанти задіяні у підготовці нової великої виставки про революцію 1917 р. в Росії (виставка відбудеться в 2017 р.). Вони також беруть участь у проведенні різних заходів, пишуть блоги для європейських студій. Ще один докторант вивчає архів Стефана Цвейга і теж постійно пише до блогу. Загалом упродовж 2015 р. у бібліотеці працювало 20 докторантів із різних університетів країни. Інформація про нові можливості для докторантів періодично оголошується на сайті бібліотеки.

У 2015 р. для подальшого розширення співпраці з вищими навчальними закладами у Британській бібліотеці створено новий відділ розвитку співпраці з дослідницькою спільнотою (Research Engagement). Його завдання – розробляти нову стратегію співпраці з вищими та окремими дослідниками. У відділі створено чотири підрозділи: група розвитку онлайн-ових послуг, група розвитку досліджень, група гуманітарних та соціальних наук, група використання фондів з науки, технології та медицини (STM – Science, Technology & Medicine Collections). Кілька кураторів Європейського відділу на конкурсній основі перейшли працювати до новоствореного підрозділу.

Куратори бібліотеки постійно працюють над створенням допоміжного онлайн-ового матеріалу для вчителів та дослідників. Наразі головна увага приділяється вітчизняній спадщині. Особливо створено сторінки для вчителів на сайті бібліотеки [11]. В написанні статей, котрі, як правило, супроводжуються ілюстраціями з фондів бібліотеки, беруть участь куратори та провідні науковці.

3. Культурна дипломатія

Традиційно куратори відділу займаються також культурною дипломатією. Вони підтримують тісні зв'язки з посольствами різних країн, з головними інституціями діаспори у Британії, а також із інститутами культури різних країн. Особливо активно допомагають з проведенням різних заходів (включаючи і спонсорування) Польський інститут культури в Лондоні, Чеський культурний центр, Інститут італійської культури та ін. Упродовж десятиліть у Британській бібліотеці читається цикл лекцій пам'яті легендарного бібліотекаря, уродженця Італії Антоніо Паніцці. Ці лекції, відомі як Panizzi Lectures, спонсорує Інститут італійської культури в Лондоні. Впродовж шести років, за ініціативою Чеського культурного центру, в Британській бібліотеці проводиться Вечір європейської літератури. Це вже стало доброю традицією. Щороку журі оголошує авторів-переможців конкурсу на сайті організації, котра називається Інститути культури європейських країн, скорочено EUNIC (European Union National Institutes of Culture) [12]. Куратори Європейського відділу беруть активну участь у цих подіях. Вечір традиційно відкриває завідуюча відділу, член журі Ж. Змрочек. Вже традиційно автори-переможці та їхні перекладачі пишуть тексти для блогу Європейських студій. Це сприяє значному зростанню їх престижу. Куратори Американських студій отримують велику підтримку (включно зі спонсоруванням багатьох заходів) та співпрацюють з Центром Американських студій Дейвіда та Мері Еклес (створений у 1991 р.) [13].

Британська бібліотека, як одна з найбільших культурних інституцій Британії, співпрацює з багатьма фундаціями країни, котрі займаються збереженням культурної спадщини, зокрема з AHRC (Arts and Humanities Research Council) та ін. У 2005 р. була започаткована спеціальна програма збереження архівів інших країн світу – Endangered Archives Programme (скорочено: EAP). Вона фінансується фондом ARCADIA. За останні 10 років цей добродійний фонд профінансував майже дві сотні різних проектів, з-поміж них чотири з України. Куратори Європейського відділу безпосередньо не беруть участі у програмах оцифрування архівів, але займаються популяризацією програми, співпрацюють з кураторами відділу архівів, з фахівцями інших відділів з питань популяризації їхніх проектів. Взяти хоча б малу виставку «Вишита Магна Карта» чи інсталяцію американського митця Дейвіда Нормала на П'яці, яка ґрунтується на оцифрованому британському матеріалі XIX ст.

4. Співпраця з комерційними фірмами

Британська бібліотека активно співпрацює зі світовими компаніями Microsoft та Google щодо проведення широкомасштабного оцифрування. Куратори відділу продовжують брати участь у цих програмах на різних рівнях (контроль метаданих, проведення перегляду книг перед відправкою на оцифрування тощо). Частина зібрань Європейського відділу становлять

видання до 1870 р. Вони оцифровуються разом з англомовним матеріалом. Ми працюємо і над тим, як краще використати оцифрований багатостолітній матеріал, зокрема слов'янський? Щороку відділ цифрових лабораторій (VL Labs), створений при бібліотеці і фінансований Фундацією Ендрю Меллона, проводить конкурс на кращий проект використання такого матеріалу. Проект має завдання «надихати, стимулювати, дивувати та провокувати» [14]. Маю надію, що науковці та аспіранти запропонують з часом цікавий проект використання оцифрованого в Британській бібліотеці слов'янського матеріалу.

В опублікованому річному звіті бібліотеки за 2013–2014 рр. зазначається: «... Британська бібліотека не стоїть на місці. Наші фонди зростають швидко як у друкованому, так і в цифровому форматах; 827 895 нових надходжень за поточний рік, що на 10 % більше, ніж минулого року» [15]. Тому питання кращої організації та ефективного використання бібліотечних ресурсів залишатиметься у Британській бібліотеці завжди актуальним.

Список використаних джерел

1. Keating, Roly. Launching Living Knowledge [Electronic resource]. – Access mode: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/living-knowledge/2015/01/launchingliving-knowledge.html>. – Retrieved : 12/08/2015.
2. Knowledge Quarter [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.knowledgequarter.london/>. – Retrieved : 12/08/2015.
3. Блог Американських студій про виставку «Lines on the Ice : Discovering the NorthWest Passage» [Electronic resource]. – Access mode: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/americas/2015/04/discovering-the-northwest-passage.html>). – Retrieved : 12/08/2015.
4. Блог Американських студій [Electronic resource]. – Access mode: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/americas/2015/04/magna-cartas-americas-adventure.html>.
5. Звіт про конференцію слов'янських бібліотекарів у 2015 р. [Electronic resource]. – Access mode: <https://coseelis.wordpress.com/2015/08/06/coseelis-2015-conferencereport/>. – Retrieved: 12/08/2015.
6. Керзюк, Ольга. Конференція слов'янських бібліотекарів [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nbuv.gov.ua/node/1272>.
7. Детальніше про організацію WESLINE [Electronic resource]. – Access mode : <http://wesline.senatehouselibrary.ac.uk/>. – Retrieved: 12/08/2015.
8. Обіжник організації [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.gslg.org.uk/newsletter.html>.
9. Інформація про Британську Асоціацію Американських студій [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.baas.ac.uk/>. – Retrieved: 12/08/2015.

10. Конференція про мови Європи 14 листопада 2014 р. – блог Європейських студій [Electronic resource]. – Access mode: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/european/2014/10/language-and-the-making-of-nations.html>. – Retrieved: 12/08/2015.
11. Навчальні сторінки на сайті бібліотеки [Electronic resources]. – Access mode : <http://www.bl.uk/learning/index.html>. – Retrieved: 15/08/2015.
12. EUNIC [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.eunic-london.org/literature-and-language.html>.
13. Інформація про Центр Американських студій. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.bl.uk/ecclescentre>. – Retrieved: 12/08/2015.
14. Про конкурс Відділу цифрових лабораторій. [Electronic resource]. – Access mode: <http://labs.bl.uk/British+Library+Labs+Competition>. – Retrieved: 12/08/2015.
15. Блог про річний звіт Британської бібліотеки [Electronic resource]. – Access mode: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/living-knowledge/2015/07/comprehensive-openand-clear-explaining-our-annual-report-and-accounts.html>. – Retrieved: 12/08/2015.